

UDC 37.091.33.016:39:811.161.2

DOI 10.35433/pedagogy.2(125).2026.15

THE ETHNOLINGUISTIC ASPECT OF STUDENTS' RESEARCH ACTIVITIES IN THE PROCESS OF LEARNING THE UKRAINIAN LANGUAGE

M. V. Sharapa*

This article analyzes the ethnolinguistic aspect of the students' research activities in the process of learning the Ukrainian language in general secondary educational institutions. Contemporary educational tendencies are focused on shaping competent, creative, and nationally conscious individuals with developed critical thinking skills, the ability to be engaged in independent intellectual activity, and the skills to work with various types of information, as well as to search for, analyze, and interpret it. Ethnolinguistics, as an integrated field of knowledge that studies the interrelationship between the language, thinking, and culture, has significant didactic potential in fostering students' cultural competence; developing their critical thinking, cognitive activity, and research skills. The main areas of ethnolinguistic research are related to the reconstruction of phenomena of traditional folk spiritual culture; the analysis of ritual vocabulary, folklore texts, the symbolism of folk customs, and the linguistic worldview of Ukrainians; as well as the study of contemporary cultural and linguistic phenomena. By exploring these issues, students come to consciously perceive the language as a vehicle for conveying people's cultural code and as a means of preserving and transmitting information about their national memory. The development of students' associative, systematic, and analytical thinking during the research process is facilitated by framing of the material, particularly for the systematization of verbal and nonverbal components of a holistic cultural text and the modeling of phenomena of traditional folk spiritual culture. Student's research work in ethnolinguistics can be organized in the following stages: defining the research problem and formulating the topic; defining the objectives and the main tasks; studying the theoretical foundations of ethnolinguistic research, developing a theoretical framework for the topic chosen; selecting research methods; collecting factual data; describing, analyzing, and systematizing findings; formulating conclusions; formatting the work; proofreading and editing; preparing for the defense. The use of modern digital technologies to collect, process, and present materials from students' ethnolinguistic research helps develop students' digital literacy and their ability to promote Ukrainian cultural heritage in today's media landscape.

Keywords: research activities, Ukrainian language lesson, modern educational process, ethnolinguistics, ethnolinguistic research, cultural competence, frame structuring.

* Candidate of Philology Sciences (PhD in Philology), Docent
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
marina12sharapa@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9140-0477

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

М. В. Шарапа

У статті проаналізовано етнолінгвістичний аспект дослідницької діяльності учнів у процесі навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. Сучасні освітні процеси орієнтовані на формування компетентної, творчої та національно свідомої особистості з розвиненим критичним мисленням, здатністю до самостійної інтелектуальної діяльності, уміннями працювати з різними видами інформації, здійснювати її пошук, аналіз та інтерпретацію. Етнолінгвістика як інтегральна галузь знань, яка вивчає взаємозв'язок мови, мислення й культури, має значний дидактичний потенціал у формуванні культурної компетентності учнів; розвитку їхнього критичного мислення, пізнавальної активності та дослідницьких умінь. Основні напрями етнолінгвістичних досліджень пов'язані з реконструкцією явищ традиційної народної духовної культури; аналізом обрядової лексики, фольклорних текстів, символіки народних звичаїв, мовної картини світу українців; а також із вивченням сучасних культурно-мовних явищ. Досліджуючи таку проблематику, учні усвідомлено сприймають мову як ретранслятор культурного коду народу, засіб збереження й передавання інформації про його національну пам'ять. Розвитку асоціативного, системного та аналітичного мислення учнів у процесі дослідницької діяльності сприяє фреймове структурування матеріалу, зокрема для систематизації вербальних і невербальних компонентів цілісного культурного тексту та моделювання явищ традиційної народної духовної культури. Учнівська дослідницька робота з етнолінгвістики може бути організована за такими етапами: визначення проблематики дослідження та формулювання теми; окреслення мети та основних завдань; вивчення теоретичних засад етнолінгвістичних наукових студій, напрацювання теоретичної бази щодо обраної проблематики; вибір методів дослідження; збір фактичного матеріалу; опис, аналіз, систематизація напрацювань; формулювання висновків; оформлення роботи; перевіряння та редагування; підготування до захисту. Використання сучасних цифрових технологій для збору, опрацювання та представлення матеріалів учнівського етнолінгвістичного дослідження сприяє формуванню цифрової компетентності учнів, навичок популяризації української культурної спадщини в сучасному медіапросторі.

Ключові слова: дослідницька діяльність, урок української мови, сучасний освітній процес, етнолінгвістика, етнолінгвістичне дослідження, культурна компетентність, фреймове структурування.

Introduction of the issue. Current educational trends in the development of a system of personal competencies underscore, in particular, the relevance and promise of various types of educational research activities, which foster the development of critical thinking, encourage independent intellectual research, and motivate the students' cognitive and creative engagement, among other benefits. For example, the use of language observation method in the process of teaching the Ukrainian language ensures the effective assimilation of material by students through the prism of their own analytical activity; it promotes a deeper understanding of the features of the language system, the patterns of emergence and formation of processes and phenomena within it; and the development of linguistic

Постановка проблеми. Сучасні освітні тенденції формування системи компетентностей особистості зумовляють, зокрема, й актуальність та перспективність різних видів навчальної дослідницької діяльності, що сприяє розвитку критичного мислення, спонукає до самостійних інтелектуальних пошуків, мотивує пізнавальну та творчу активність учнів тощо. Наприклад, використання в процесі навчання української мови методу спостереження над мовою забезпечує ефективність засвоєння учнями матеріалу крізь призму власної аналітичної діяльності; сприяє глибшому розумінню особливостей мовної системи, закономірностей виникнення та формування процесів, явищ у ній; розвитку мовної інтуїції. Учні не лише усвідомлено засвоюють знання, але й

intuition. Students not only consciously acquire knowledge but also refine their abilities and skills to analyze, compare, generalize, systematize, and draw conclusions. N. Golub and O. Horoshkina, outlining the key focuses of Ukrainian language lessons in the new Ukrainian school, point to the need to teach students to work with problems: to identify them, formulate them clearly, seek ways to solving them, make assumptions about future risks and consequences, and take responsibility for their decisions [1].

Ethnolinguistics studies the language in relation to culture through the medium of thinking; it examines the interaction of linguistic, ethnocultural, and ethnopsychological factors in functioning and the evolution of language. The subject of ethnolinguistic research is the substantive relationship between language and culture. The foundations of this interdisciplinary field which intersects with all sciences, particularly the humanities as well as the natural sciences, and whose fundamental problem is *language – thought – culture*, elevating it to the level of cognitive science [2: 5; 10], can undoubtedly serve as the foundation for the students' highly productive research activities. Collecting and analyzing linguistic materials based on cultural texts; determining the origin, functional characteristics, semantic structure, and semiotic significance of linguistic and cultural units – these are promising tasks in the process of creating projects.

The formation of linguistic and cultural competence is one of the primary objectives of the Ukrainian language course. The study of linguoculture, particularly in upper grades, is aimed at fostering understanding of the language as a national and cultural phenomenon, expanding knowledge of the interconnection between the language development, history, and the culture of people, refining the etiquette norms of verbal communication, and exploring the culture of one's native people in "dialogue" with other Slavic and non-Slavic cultures [9: 9-10]. The students' knowledge of folk customs, traditions, ceremonies, and rituals, as well as ancient beliefs and superstitions, contributes to the formation of their national identity.

удосконалюють уміння та навички аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати та робити висновки. Н. Голуб, О. Горошкіна, окреслюючи ключові акценти уроку української мови в новій українській школі, вказують на необхідність навчання працювати з проблемою: виявляти її, чітко формулювати, шукати способи/шляхи розв'язання її, висловлювати припущення щодо майбутніх ризиків/наслідків і брати відповідальність за свої рішення [1].

Етнолінгвістика вивчає мову в співвідношенні з культурою через посередництво мислення; взаємодію мовних, етнокультурних та етнопсихологічних факторів у функціонуванні та еволюції мови. Предметом дослідження етнолінгвістики є змістові відношення мови та культури. Засади такої інтегральної науки, пов'язаної з усіма науками передовсім гуманітарного циклу, а також природничого характеру, фундаментальною проблемою якої є *мова – мислення – культура*, що виводить її на рівень когнітології [2: 5; 10], безумовно, можуть бути підґрунтям досить результативної дослідницької діяльності учнів. Зібрання та опрацювання мовних матеріалів на основі культурних текстів; з'ясування походження, особливостей функціонування, семантичної структури, семіотичного значення мовних та культурних одиниць – перспективні завдання у процесі створення проєктів.

Формування лінгвокультурознавчої компетенції є одним із пріоритетних завдань навчального курсу української мови. Вивчення лінгвокультури, особливо у старших класах, спрямоване на усвідомлення мови як національно-культурного феномену, розширення знань про взаємозв'язок розвитку мови, історії та культури народу, вдосконалення етикетних норм мовленнєвого спілкування, пізнання культури рідного народу в "діалозі" з іншими слов'янськими та неслов'янськими культурами [9: 9-10]. Знання учнів про народні звичаї, традиції, обряди та ритуали, давні уявлення, повір'я сприяють формуванню їх національної самосвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дидактичні та методичні

Current state of the issue. The didactic and methodological aspects of students' research activities have been examined in numerous works by contemporary scholars and teachers.

In his linguistic-didactic dictionary-reference book, S. Omelchuk identified and systematized the fundamental scientific concepts of modern language teaching methodology at schools based on the research approach, clarified their substantive characteristics; provided definitions of terms and terminological combinations representing the research approach to school language education; and, based on definitions of methodological, psychological, didactic, psychopedagogical, and psycholinguistic concepts, he provided concrete information about this approach [7].

V. Novosyolova [6] outlined the characteristics of developing students' academic and research skills in Ukrainian language classes within the framework of the New Ukrainian School. In her work, based on a synthesis of previous research by scholars, including S. Omelchuk, and the experience of practicing teachers, she analyzed the linguistic research skills at the stages of problem formulation, problem-solving, and presentation of research findings; using examples, the effectiveness of teaching methods aimed at developing research skills in Ukrainian language classes is substantiated; criteria for assessing the development of such skills are identified.

The work by T. Morkotenko and L. Melnyk is devoted to clarifying the key aspects of the concept of research activities, identifying the main substantive elements of such activities carried out by students in Ukrainian language classes, and outlining methods and techniques for organizing them; in particular, they have proposed a series of exercises designed to develop students' research skills in Ukrainian language classes [5].

O. Khomenko defines research activities in language arts classes as a means of developing the students' key competencies, and categorizes research skills into analytical-synthetic, informational, creative, and communicative skills; he

аспекти дослідницької діяльності учнів розглянуто в багатьох працях сучасних науковців та вчителів.

У лінгводидактичному словнику-довіднику С. Омельчук виокремив й систематизував базисні наукові поняття сучасної методики навчання мови в школі за дослідницького підходу, уточнив їхні змістові характеристики; подав тлумачення термінів і термінологічних сполук, що репрезентують дослідницький підхід до шкільної мовної освіти; на основі дефініцій методичних, психологічних, дидактичних, психолого-педагогічних і психолінгвістичних понять конкретизував інформацію про цей підхід [7].

Особливості формування навчально-дослідницьких умінь учнів на уроках української мови в умовах нової української школи окреслила В. Новосьолова [6]. У її роботі на основі узагальнень попередніх напрацювань науковців, зокрема й С. Омельчука, досвіду учителів-практиків, проаналізовано мовні науково-дослідні уміння на етапах формулювання проблеми, пошуку розв'язання проблеми, викладу результатів навчального дослідження; на прикладах обґрунтовано ефективність методів навчання, спрямованих на формування навчально-дослідницьких умінь на уроках української мови; визначено критерії оцінювання сформованості таких умінь.

З'ясуванню основних аспектів поняття дослідницької діяльності, визначенню основних змістових елементів такої діяльності учнів на уроках української мови, окресленню методів та прийомів її організації присвячена праця Т. Моркотенко, Л. Мельник, які, зокрема, запропонували низку вправ з формування дослідницьких умінь учнів на уроках української мови [5].

О. Хоменко дослідницьку діяльність на уроках словесності визначає засобом формування ключових компетенцій учнів, дослідницькі уміння поділяє на аналітико-синтетичні, інформаційні, креативні та комунікативні; аналізує основні методи, що сприяють формуванню в учнів аналітичних здібностей, умінь порівнювати, класифікувати та узагальнювати інформацію; подає

analyzes the main methods that contribute to the development of students' analytical abilities and their skills in comparing, classifying, and generalizing information; he presents the structure of a research lesson and describes its main stages [10].

Aim of the research. To analyze the characteristics of research activities conducted by students in general secondary education institutions based on the ethnolinguistic approach in the process of learning the Ukrainian language.

Results and discussion. Key values guiding the achievement of the goals of basic secondary education include fostering intellectual curiosity and perseverance, as well as cultivating in students an active civic stance, patriotism, and respect for the cultural values of Ukrainian people, their historical and cultural heritage and traditions, and the state language; and nurturing in students love for their homeland. Learning outcomes based on a competency-based approach are defined; and one of the key competencies is cultural competence, which entails a sustained interest in mastering cultural and artistic achievements of Ukraine and the world, a respectful attitude toward cultural traditions of Ukrainians, representatives of indigenous people and national minorities, and other states and people; the ability to understand and appreciate creative ways of expressing and conveying ideas in different cultures through various art forms and other cultural expressions; the desire to develop and express one's own ideas and feelings through culture and art [3].

Educational and research activities based on the principles of the interaction and interconnection between language and culture, by stimulating cognitive motivation, will contribute not only to the development of skills in interpreting folk symbols and verbal and nonverbal elements of cultural texts, and to the acquisition of skills in working with various types of sources, including folklore and ethnographic materials, texts of various styles, but also to a deeper understanding by students of the Ukrainian linguistic heritage in its cultural dimension and the formation of national-linguistic identity.

Teachers can incorporate research-based

структуру уроку-дослідження та характеризує його основні етапи [10].

Мета дослідження. Проаналізувати особливості організованої на основі етнолінгвістичного підходу дослідницької діяльності учнів закладів загальної середньої освіти у процесі навчання української мови.

Виклад основного матеріалу. Важливими ціннісними орієнтирами реалізації мети базової середньої освіти є підтримка пізнавального інтересу та наполегливості, а також формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання й традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю. Результати навчання визначено на основі компетентнісного підходу, а однією з ключових компетентностей є культурна компетентність, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури й мистецтва [3].

Навчально-дослідницька діяльність, основана на засадах взаємодії та взаємозв'язку мови й культури, активізуючи пізнавальну мотивацію, сприятиме не лише розвитку навичок інтерпретації народних символів, вербальних та невербальних одиниць культурних текстів, набуттю умінь працювати з різними типами джерел, зокрема фольклорними, етнографічними матеріалами, текстами різних стилів, але й глибшому розумінню здобувачами освіти української мовної спадщини в її культурному вимірі, формуванню національно-мовної особистості.

Навчальне дослідження на основі етнолінгвістичних засад може бути організоване вчителем у процесі вивчення

learning grounded in entolinguistic principles into the study of various branches of linguistics, particularly lexicology and phraseology. Students gain knowledge of their nation's language and culture by exploring the meanings and origins of symbolic words such as *towel, guelder rose, house, bread, and fate* as well as the ways these are reinterpreted in where fixed folk expressions, ritual contexts, and folklore; analyzing lexemes and their symbolism in modern aphorisms and other cultural texts; describing the vocabulary of family and calendar rituals, in particular by dividing it into separate lexical-semantic groups (names of ritual actions, objects, participants, etc.); selecting idioms by keyword, theme, or context of use; identifying antonymic, homonymic, synonymous, and polysemous relationships in idioms.

While studying lexicology and phraseology, students can undertake the following research tasks with an ethnolinguistic focus:

conduct a survey of people from different age groups and professions regarding their understanding of the concepts of *fate, happiness, and well-being*; analyze the results and draw conclusions on their semantics in the context of contemporary culture;

research the names of traditional wedding rituals, determine their meanings and origins, and identify which of them are known in the modern world;

describe the vocabulary of one of the cycles of the calendar ritual cycle by compiling a thematic list of words and explaining their symbolism;

analyze the symbolic lexeme "*house*" by selecting examples of its use in folklore and literary texts; identify its meanings in various contexts; characterize the cultural concept;

compare the meaning of the word "*family*" with its foreign-language equivalents and identify differences in the cultural perception of its concept;

analyze the vocabulary of family relationships from the perspective of emotional and stylistic connotations;

identify the characteristics of transformation of idioms in literary and

різних розділів мовознавства, насамперед лексикології та фразеології. Учні здобувають знання з мови та культури свого народу, з'ясовуючи значення та походження слів-символів, наприклад *рушник, калина, хата, хліб, доля*, а також особливості їхнього переосмислення в стійких народних виразах, обрядових контекстах, фольклорі; аналізуючи лексеми та їх символіку в сучасних афоризмах та інших культурних текстах; описуючи лексику родинних та календарних обрядів, зокрема поділяючи її на окремі лексико-семантичні групи (назви обрядових дій, предметів, учасників тощо); добираючи фразеологізми за ключовим словом, тематикою або ситуацією використання; визначаючи антонімічні, омонімічні, синонімічні, полісемантичні відношення у фразеологізмах.

У процесі вивчення лексикології та фразеології учні можуть виконувати такі дослідницькі завдання етнолінгвістичного спрямування:

здійснити опитування представників різних вікових груп, професій щодо розуміння понять *доля, щастя, добробут*, проаналізувати результати й зробити висновки про їх семантику в контексті сучасної культури;

дослідити назви традиційних весільних обрядових дій, з'ясувати їх значення та походження, також визначити, які з них відомі в сучасному світі;

описати лексику одного з циклів календарної обрядовості, уклавши тематичний список слів і пояснивши їх символіку;

проаналізувати лексему-символ *хата*, дібравши приклади її вживання у фольклорі й художніх текстах; визначити значення в різних контекстах; схарактеризувати культурний концепт;

порівняти значення слова *родина* з іншомовними відповідниками й встановити відмінності в культурному сприйнятті цього поняття;

проаналізувати лексику родинних стосунків з погляду емоційного та стилістичного забарвлення;

з'ясувати особливості трансформації фразеологізмів у художніх та публіцистичних текстах;

зібрати та систематизувати прислів'я та

journalistic texts;

collect and organize proverbs and sayings related to the communicative code of Ukrainians, and identify the characteristics of their contemporary reinterpretation;

investigate the origins of Ukrainian idioms, determine their original meanings and contemporary interpretations;

select proverbs and sayings containing the words "bread" and "labor", and determine which values of the Ukrainian people are reflected in them;

conduct a comparative analysis of Ukrainian idioms and their foreign-language equivalents, and draw conclusions about the distinctive worldviews of different peoples;

through an associative experiment, determine which situations or images certain idioms evoke, and summarize information regarding the characteristics of how idiomatic units are formed in the speaker's mind;

analyze idioms as vehicles for conveying a specific evaluative attitude (positive, negative, or neutral) toward specific communicative situations; identify which behavioral norms are encoded within them;

select and analyze idioms that characterize human character traits; identify the figurative basis and symbolism of idioms related to nature.

A significant body of research on the interrelationships between language and culture is concerned with reconstructing the linguistic worldview of Ukrainians as part of ethnocultural model of the world, which is embedded in the semantic content of linguistic units and takes shape through the process of perceiving, comprehending, and representing the reality on the basis and under the influence of a specific national language [9]. The use of frame structures in research to systematize and structure linguistic and cultural information can facilitate a deeper analysis of complex concepts, symbols, and stereotypical representations. Scholars define the frame as a structure of informational data that reflects the empirically acquired knowledge about a certain stereotypical situation and the text describing it; as the structure in which

приказки, пов'язані із комунікативним кодексом українців, з'ясувати особливості їх сучасного переосмислення;

дослідити джерела походження українських фразеологізмів, визначити їх первинне значення та сучасне тлумачення;

дібрати прислів'я та приказки зі словами *хліб*, *праця*, визначити, які цінності українського народу в них відображено;

провести порівняльний аналіз українських фразеологізмів та їх іншомовних відповідників, зробити висновки про особливості світосприйняття різних народів;

у процесі асоціативного експерименту визначити, які ситуації чи образи викликають певні фразеологізми, узагальнити відомості щодо особливостей творення фразеологічних одиниць у свідомості мовця;

проаналізувати фразеологізми як носії своєрідного оцінного ставлення (позитивного, негативного чи нейтрального) до конкретних комунікативних ситуацій; визначити, інформація про які норми поведінки закодована в них;

дібрати та проаналізувати фразеологізми, які характеризують людські якості характеру;

визначити образну основу та символіку фразеологізмів, пов'язаних із природою.

Значна кількість досліджень взаємозв'язків мови та культури пов'язана із своєрідною реконструкцією мовної картини світу українців як частини етнокультурної моделі світу, що закріплена у змістовій стороні мовних одиниць і формується у процесі пізнання, осмислення й відображення дійсності на основі та під впливом конкретної національної мови [9]. Використання у дослідницькій діяльності фреймових структур для систематизації, структуризації мовної та культурної інформації може сприяти глибшому аналізу складних концептів, символів, стереотипних уявлень. Учені визначають фрейм як структуру інформаційних даних, у яких відображено набуті досвідним шляхом знання про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує; як структуру, у якій паралельно використані вербальні й невербальні типи інформації з огляду на

verbal and nonverbal types of information are used in parallel, given that nonverbal forms can always be organized through verbal ones [8: 397-398].

By viewing frames as a kind of structure or template that reflects certain situations in the human mind situations that serve as the basis for creating new ones it is possible to explore the characteristics of the interconnection and interdependence of verbal and nonverbal elements of cultural texts, and to systematize and structurize the stereotypical notions that underlie the creation of these texts. In the course of research activities based on frame analysis, students learn to think systematically, associatively, analytically, and critically; to work with various sources of information, identifying the main points; to classify linguistic and non-linguistic units, determining their common and distinguishing features; and to generalize and model research results.

Through the process of writing, formatting, and presenting their research project on ethnolinguistics, students will have an opportunity to exercise their creative abilities, develop skills in organizing independent research process, create original product of their own intellectual work, and acquire and deepen their knowledge of ancient culture of the Ukrainian people and the characteristics of contemporary cultural processes.

The main structural elements of such work may include: identifying the research problem and formulating the topic; defining the purpose and main objectives; studying the theoretical foundations of ethnolinguistic research and developing a theoretical framework for the chosen topic; selecting research methods; collecting factual data; describing, analyzing, and systematizing the findings; formulating conclusions; formatting the work; proofreading and editing; preparing for the defense (if necessary).

The topics of students' research projects in ethnolinguistics cover a wide range of issues related to the reconstruction, interpretation, and transformation of phenomena in traditional folk spiritual culture; the formation of the Ukrainians' linguistic worldview; the verbalization of

те, що невербальні форми завжди можуть бути організовані через вербальні [8: 397-398].

Розглядаючи фрейми як своєрідну структуру, шаблон, що відображає в свідомості людини певні ситуації, за якими творяться нові, можна досліджувати особливості взаємозв'язку та взаємозумовленості вербальних та невербальних одиниць культурних текстів, систематизувати та структурувати стереотипні уявлення, які лежать в основі творення цих текстів. У процесі дослідницької діяльності на основі фреймового аналізу учні вчаться системно, асоціативно, аналітично, критично мислити; працювати з різними джерелами інформації, виділяючи головне; класифікувати мовні та позамовні одиниці, визначати їх спільні та відмінні ознаки; узагальнювати та моделювати результати дослідження.

У процесі написання, оформлення та захисту пошуково-дослідницької роботи з етнолінгвістики учні матимуть змогу реалізувати свої творчі здібності, сформувати навички організації самостійного пошукового процесу, створити оригінальний продукт власної інтелектуальної діяльності, а також здобути та поглибити знання про давню культуру українського народу та особливості формування сучасних культурних процесів.

Основними структурними елементами такої роботи можуть бути: визначення проблематики дослідження та формулювання теми; окреслення мети та основних завдань; вивчення теоретичних засад етнолінгвістичних наукових студій, напрацювання теоретичної бази щодо обраної проблематики; вибір методів дослідження; збір фактичного матеріалу; опис, аналіз, систематизація напрацювань; формулювання висновків; оформлення роботи; перевіряння та редагування; підготування до захисту (якщо є необхідність).

Проблематика дослідницьких робіт учнів з етнолінгвістики охоплює широке коло питань, які стосуються реконструкції, інтерпретації та трансформації явищ традиційної народної духовної культури; формування мовної картини світу українців; вербалізації концептів у давніх та сучасних культурних текстах; форм,

concepts in ancient and modern cultural texts; and the forms, types, and means of preserving the nation's cultural code.

In the context of studying the interconnection between language and ancient culture, the following are relevant to research: the reconstruction of archaic meanings in verbal and nonverbal elements of traditional Ukrainian family and calendar rituals; the analysis of their symbolism in ritual texts; the study of the semantics of ancient ritual actions in the context of their naming; the description of various lexical-semantic groups of vocabulary (names of ritual objects, actions, participants, characteristics, and spatial and temporal concepts) in ritual texts; the study of toponymic names based on ancient traditions and legends; the deciphering of the nonverbal code of folk embroidery in the context of its naming; analysis of folk idioms from the perspective of their origin and function as carriers of the moral and ethical values of the Ukrainian people; identifying dialectal features of cultural texts recorded in various regions of Ukraine; studying the role of folklore in the formation of national identity, and examining folklore texts as sources of cultural memory, etc.

At the same time, research into contemporary cultural and linguistic processes may focus on the following issues: the dynamics of linguistic change in today's information-driven world; the impact of globalization on the Ukrainian language and culture; foreign loanwords in youth slang; the functioning of Anglicisms in various styles of the Ukrainian language; changes in speech etiquette in the digital environment; the characteristics of communication on social media; new communication strategies in contemporary society; the transformation of traditional cultural symbols in contemporary art; the transformation of traditional idioms in today's media discourse; the characteristics of the creation, origin, and functioning of contemporary aphorisms; memes as carriers of cultural information; the preservation of regional linguistic features in the context of urbanization; the role of media in shaping linguistic and speech norms; the influence of popular culture on

видів та засобів збереження культурного коду нації.

У межах вивчення взаємозв'язку мови та давньої культури актуальними для дослідницької роботи є реконструкція архаїчних смислів у вербальних та невербальних одиницях традиційних українських родинних та календарних обрядів, аналіз їх символіки в обрядових текстах; вивчення семантики давніх ритуальних дій у контексті їх номінації; опис різних лексико-семантичних груп лексики (назв обрядових предметів, дій, учасників, ознак, просторових та часових понять) в обрядових текстах; вивчення топонімічних назв на основі давніх переказів, легенд; розшифрування невербального коду народної вишивки у контексті її номінації; аналіз народних стійких висловів з погляду їх походження та функціонування, як носіїв моральних та етичних цінностей українського народу; з'ясування діалектних особливостей культурних текстів, зафіксованих у різних регіонах України; студіювання ролі фольклору в формуванні національної ідентичності, вивченні фольклорних текстів як джерела культурної пам'яті тощо.

Водночас у дослідженнях сучасних культурно-мовних процесів акцентною може бути така проблематика: динаміка мовних змін у сучасному інформаційному світі; вплив глобалізації на українську мову та культуру; іншомовні слова у молодіжному слензі; функціонування англіцизмів у різних стилях української мови; зміни мовленнєвого етикету в цифровому середовищі; особливості комунікації у соціальних мережах; нові комунікативні стратегії в сучасному соціумі; трансформації традиційних культурних символів у сучасному мистецтві; трансформації традиційних стійких висловів у медіадискурсі сьогодення; особливості творення, походження та функціонування сучасної афористики; меми як носії культурної інформації; збереження регіональних мовних особливостей в умовах урбанізації; роль медіа у формуванні мовних та мовленнєвих норм; вплив популярної культури на мовну поведінку підлітків; творення та функціонування сучасної ергонімічної лексики; використання суржику та молодіжного сленгу в різних соціальних групах; реклама та брендинг,

adolescents' language behavior; the creation and functioning of contemporary ergonomic vocabulary; the use of surzhyk and youth slang in various social groups; advertising and branding, social media and messaging apps, and songwriting as sources for the formation and dissemination of contemporary linguistic and cultural stereotypes; challenges in preserving the national linguistic and cultural heritage in the modern information space.

When studying the theoretical foundations of research in the field of ethnolinguistics and developing a theoretical framework, it is necessary to clarify the concept of ethnolinguistics, its subject matter, objectives, and research methods; to examine the history of its origins and development; to analyze the results of the scholarly work of contemporary ethnolinguistic schools; examine ethnographic records of a selected cultural phenomenon and the scholarly literature devoted to a multifaceted study of the research topic. To conduct a comparative analysis and identify parallels in the naming of the phenomenon under study across various dialects and the literary language, it is necessary to work with dictionaries, atlases, collections of materials, and other sources.

To achieve the goals and specific objectives of ethnolinguistic research, one can primarily use the descriptive method (for systematic description of the collected linguistic data regarding its functioning, structure, and origin), as well as the questionnaire-based interview method (to record factual information about phenomena of traditional spiritual culture using a specially designed questionnaire, which facilitates systematic scientific analysis of the material); and the linguogeographic method (for mapping the material, compiling atlases, and identifying and describing territorial variants of diverse units of ritual text). Ethnolinguistic analysis involves the study of ritual terminology as part of a holistic cultural text, in particular with the use of ethnographic material.

The collection of empirical data is carried out using a specialized questionnaire,

соціальні мережі та месенджери, пісенна творчість як джерела формування та трансляції сучасних мовних та культурних стереотипів; проблеми збереження національної мовно-культурної спадщини в сучасному інформаційному просторі.

На етапі вивчення теоретичних засад наукових студій у галузі етнолінгвістики, напрацювання теоретичної бази необхідно з'ясувати поняття про етнолінгвістику, її предмет, завдання й методику досліджень; дослідити історію її виникнення та розвитку; проаналізувати результати наукової діяльності сучасних етнолінгвістичних шкіл; опрацювати етнографічні записи обраного культурного явища та наукову літературу, присвячену різнобічному дослідженню проблематики наукової роботи. Для здійснення зіставного аналізу, виявлення паралелей номінації досліджуваного явища в різних говірках та літературній мові необхідно працювати зі словниками, атласами, збірниками матеріалів та іншими джерелами.

Для реалізації мети й визначених завдань в етнолінгвістичних дослідженнях можна використати насамперед описовий метод (для системного опису зібраного мовного матеріалу щодо функціонування, структури та походження), також метод інтерв'ювання за питальником (для фіксації фактичного матеріалу інформації про явища традиційної духовної культури за допомогою спеціально розробленого питальника, що полегшує наукове системне опрацювання матеріалу); лінгвогеографічний (для картографування матеріалу, укладання атласів, виявлення та опису територіальних варіантів різнопланових одиниць обрядового тексту). Етнолінгвістичний аналіз передбачає вивчення обрядової номінації в складі цілісного культурного тексту, зокрема із залученням етнографічного матеріалу.

Збір фактичного матеріалу здійснюється за спеціальною програмою-питальником, в основі складання якої є інваріантний опис обряду чи культурного явища як об'єкта дослідження. У багатьох випадках можна скористатися уже готовими питальниками або укласти власні, опрацювавши відповідну літературу. Специфіка програми збору матеріалу для етнолінгвістичних досліджень явищ

which is based on an invariant description of the ritual or cultural phenomenon as the object of study. In many cases, one can use ready-made questionnaires or develop one's own after reviewing relevant literature. The specificity of the data collection program for ethnolinguistic studies of phenomena in traditional folk spiritual culture is determined by the heterogeneity and diversity of the material it covers. Thus, it involves not only questions regarding lexical material and ritual names, but also questions concerning conceptions and beliefs about ritual realities, their ritual functions, ritual and non-ritual purposes, origins, structures, and so on [4]. Many questions must be formulated broadly, as they require the description of the entire ritual or one of its elements. During the data collection phase, it is also important to work closely with the informant (the informant's accounts should be comprehensive and detailed, and given exclusively in their native dialect).

The cultural text is composed of verbal and nonverbal sign units, united according to the laws of a distinctive syntax by semantic and formal connections into cultural-informational segments (compare with phrases), arranged in a linear sequence and compositionally united by a common thematic and narrative framework; the expressive and compositional means of expression in cultural texts can be compared to the figures of speech in linguistic texts, so the study of cultural text can be based on the same methodological foundation as the study of linguistic text. However, a cultural (ritual) text consists not only of verbal units, like a linguistic text; but nonverbal units of the real (objective), action (activity), attributive (descriptive), agentive (person), temporal (time), and locative (space) plans are no less important in its creation [4]. A ritual reality often acquires the properties of a sign, since its functioning is determined by its mythological symbolism. According to folk etymology, a single mythological motif can give rise to both verbal and nonverbal units within a single ritual text or across several, either separately or in interrelation. Linguistic units in a cultural text acquire additional,

традиційної народної духовної культури зумовлена неоднорідністю, різнотипністю охоплюваного нею матеріалу: це не лише питання щодо лексичного матеріалу, обрядових назв, але й питання, які стосуються уявлень, повір'їв про обрядові реалії, їх ритуальних функцій, обрядового та позаобрядового призначення, походження, структури тощо [4]. Багато питань мають бути сформульовані широко, бо передбачають опис усього обряду чи його елемента. На етапі збору матеріалу важливою є також робота з інформатором (розповіді інформатора мають бути розгорнутими та детальними, винятково рідною говіркою).

Культурний текст утворюють вербальні та невербальні знакові одиниці, об'єднані за законами своєрідного синтаксису смисловими й формальними зв'язками в культурно-інформаційні відрізки (порівняймо з фразами), вибудовані в лінійній послідовності й композиційно об'єднані спільною тематичною та сюжетною установкою; експресивні та композиційні засоби вираження в культурних текстах можна зіставити з мовними фігурами лінгвістичних текстів, тому дослідження культурного тексту може базуватися на тій самій методологічній основі, що й дослідження лінгвістичного. Але культурний (обрядовий) текст складається не лише з вербальних одиниць, як мовний, у його творенні не менш важливі й невербальні одиниці реалемного (предметного), акціонального (діяльнісного), атрибутивного (ознакового), агентивного (персонажного), темпорального (часового), локативного (просторового) планів [4]. Обрядова реалія часто набуває властивостей знака, оскільки її функціонування зумовлене міфологічною символікою. За народною етимологією один міфологічний мотив може породжувати як вербальні, так і невербальні одиниці одного обрядового тексту або декількох, окремо або у взаємозв'язку. Мовні одиниці в культурному тексті набувають додаткової, культурної семантики, тому повне та ґрунтовне дослідження вербальних одиниць культурного (обрядового) тексту передбачає вивчення мотивів постання, існування, розвитку інших його структурних невербальних елементів.

Результати унівського етнолінгвістичного дослідження можна

cultural semantics; therefore, comprehensive and thorough study of the verbal units of a cultural (ritual) text requires an examination of the motifs underlying the emergence, existence, and development of its other structural nonverbal elements.

The results of the students' ethnolinguistic research can be presented not only in traditional written form but also using modern digital technologies, multimedia, and interactive tools, which will enhance visualization, accessibility, and understanding of the material, as well as foster students' digital literacy. One of the most common ways to present the results of students' research is to create a multimedia presentation that combines text, photos, audio recordings of dialect speech, video clips of rituals, infographics, and diagrams. Researchers of folklore and rituals can create video projects, short documentary films, or video essays featuring interviews, ritual performances, song recordings, and the researchers' commentary.

An electronic ethnolinguistic dictionary can include dialect words; names of rituals, symbols, and household items, along with definitions, photo illustrations, and audio pronunciations. Students can also create interactive maps, marking regional linguistic features, place-name-related beliefs and legends, locations where folklore materials were recorded, and more. Modern technologies allow creation of digital archives of cultural heritage: online collections of folk songs, proverbs, memes, embroidered patterns, or ritual texts. Cloud services, digital libraries, or personal websites can be used for this purpose. A popular format is a podcast or audio project, where students discuss their research findings, read folklore texts, and analyze the origins of words or linguistic phenomena in contemporary culture.

To visualize the results, it is advisable to use infographics, word clouds, diagrams, mind maps, and frame diagrams. For example, the frame structure of a ritual can be presented as an interactive diagram indicating the participants, objects, actions, and temporal and spatial components of the ritual.

оформити не лише у традиційній письмовій формі, а й із використанням сучасних цифрових технологій, мультимедійних та інтерактивних засобів, що сприятиме візуалізації, доступності, полегшенню сприйняття матеріалу, а також розвитку цифрової компетентності учнів. Одним із найпоширеніших способів представлення результатів дослідницької роботи учнів є створення мультимедійної презентації, у якій можна поєднати текстову інформацію, фото, аудіозаписи діалектного мовлення, відеофрагменти обрядів, інфографіку та схеми. Дослідники фольклору, обрядовості можуть створювати відеопроєкти, документальні мініфільми або відеосе з інтерв'ю, проведенням обрядів, записами пісень і коментарями дослідників.

У електронному етнолінгвістичному словнику можна подати діалектні слова; назви обрядів, символів, предметів побуту з тлумаченнями, фотоілюстраціями та аудіовимовою. Також учні можуть розробляти інтерактивні карти, позначаючи на них регіональні мовні особливості, топонімічні повір'я та легенди, місця запису фольклорних матеріалів тощо. Сучасні технології дозволяють створювати цифрові архіви культурної спадщини: онлайн-колекції народних пісень, прислів'їв, мемів, вишиваних орнаментів чи обрядових текстів. Для цього можна використовувати хмарні сервіси, електронні бібліотеки або власні вебсайти. Популярною формою є подкаст або аудіопроєкт, де учні обговорюють результати дослідження, читають фольклорні тексти, аналізують походження слів чи мовні явища сучасної культури.

Для візуалізації результатів доцільно використовувати інфографіку, хмари слів, діаграми, ментальні карти, фреймові схеми. Наприклад, фреймову структуру обряду можна подати як інтерактивну схему із зазначенням учасників, предметів, дій, часових і просторових компонентів обряду.

У межах дослідження сучасної культури учні можуть створювати блоги, сторінки в соціальних мережах, цифрові виставки або вебквести, присвячені молодіжному сленгу, мемам, мовленнєвому етикету чи мовним тенденціям у медіа. Такі формати дозволяють не лише презентувати

An interesting modern approach is to create QR codes that contain links to videos, audio files, dictionaries, or interactive materials. They can be included in printed materials and on posters.

The final presentation of the research can take place at online conferences, webinars, or project defenses. Combining scientific analysis with digital technologies helps students not only explore linguistic and cultural phenomena in greater depth but also learn modern methods of communication, preservation, and promotion of the Ukraine's cultural heritage.

Conclusions and research perspectives. Students' educational and research activities, organized on the basis of scientific ethnolinguistic principles for studying the interrelationship between language, thought, and culture, contribute to the development of linguistic and cultural competence during the process of learning the Ukrainian language; the development of critical, associative, and analytical thinking; the improvement of skills in working with various types of sources; the interpretation of linguistic and cultural phenomena; the independent search for and systematization of information; and it also boosts the students' motivation and deepens their awareness of the Ukrainian language as a vehicle for national memory, spiritual values, and the cultural code of the people.

Promising areas of student research in ethnolinguistics include the study of phenomena in traditional folk spiritual culture, in particular, verbal and diverse nonverbal elements of ritual texts; the reconstruction of ancient, archaic concepts in traditional culture; the analysis of phraseology and dialectal vocabulary; and the study of contemporary linguistic and cultural trends. By exploring these topics, students not only consciously study the ancient traditions of folk culture but also reinterpret them in the context of contemporary cultural and linguistic processes, thereby ensuring the continuity of cultural tradition and its relevance in today's information-driven environment.

Frame-based structuring in research

результати, а й організувати взаємодію з аудиторією через коментарі, опитування та онлайн-обговорення.

Цікавим сучасним способом є створення QR-кодів, які містять посилання на відео, аудіо, словники чи інтерактивні матеріали. Їх можна розміщувати в друкованих роботах, на постерах.

Підсумкове представлення дослідження може бути здійснено на онлайн-конференціях, вебінарах, захистах проєктів. Поєднання наукового аналізу з цифровими технологіями допомагає учням не лише глибше дослідити мовно-культурні явища, а й навчитися сучасних способів комунікації, збереження та популяризації культурної спадщини України.

Висновки та перспективи досліджень.

Навчально-дослідницька діяльність учнів, організована на основі наукових етнолінгвістичних засад щодо вивчення взаємозв'язку мови, мислення та культури, у процесі навчання української мови сприяє формуванню лінгвокультурознавчої компетентності; розвитку критичного, асоціативного й аналітичного мислення; удосконаленню умінь працювати з різними типами джерел; інтерпретувати мовні та культурні явища; здійснювати самостійний пошук та систематизацію інформації; а також активізує мотивацію учнів; поглиблює усвідомлення ними української мови як носія національної пам'яті, духовних цінностей і культурного коду народу.

Досить перспективними напрямками учнівських етнолінгвістичних досліджень є вивчення явищ традиційної народної духовної культури, зокрема вербальних та різнопланових невербальних одиниць обрядових текстів; реконструкція давніх архаїчних уявлень традиційної культури; аналіз фразеології, діалектної лексики; а також дослідження сучасних мовно-культурних тенденцій. Досліджуючи таку проблематику, учні не лише усвідомлено вивчають давні традиції народної культури, але й переосмислюють їх в контексті сучасних культурних та мовних процесів, що забезпечує наступність культурної традиції та її актуалізацію в сучасному інформаційному середовищі.

Фреймове структурування в дослідницькій діяльності дозволяє

allows for the systematization of linguistic and cultural information, the modeling of the structure of a cultural text, and the exploration of the interrelationship between its verbal and nonverbal elements; it helps students develop skills to analyze complex cultural phenomena, classify the material, establish meaningful connections, and generalize research findings.

The use of modern digital technologies to present the results of students' ethnolinguistic research including the creation of multimedia presentations, interactive maps, electronic dictionaries, digital archives, podcasts, video projects, webquests, and blogs not only ensures the visualization and accessibility of the material but also contributes to the development of students' digital literacy and communication skills, as well as the promotion of the Ukrainian cultural heritage in today's media landscape.

We see prospects for further research in the development of a methodological framework for organizing the students' ethnolinguistic research in general secondary educational institutions; the creation of integrated educational projects using digital technologies; the development of thematic questionnaires for collecting ethnolinguistic data; the study of the characteristics of how contemporary youth form their linguistic worldview in the context of a digital society; the examination of the transformation of cultural concepts in contemporary media discourse; and the development of electronic platforms and digital archives for the preservation and promotion of the linguistic and cultural heritage of the Ukrainian people. Further exploration of the didactic potential of integrating ethnolinguistics with history, literature, and art in the context of competency-based learning also holds great promise.

систематизувати мовну й культурну інформацію, моделювати структуру культурного тексту та досліджувати взаємозв'язок його вербальних і невербальних елементів; сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати складні культурні явища, класифікувати матеріал, встановлювати смислові зв'язки та узагальнювати результати дослідження.

Використання сучасних цифрових технологій для представлення результатів учнівських етнолінгвістичних досліджень, зокрема створення мультимедійних презентацій, інтерактивних карт, електронних словників, цифрових архівів, подкастів, відеопроєктів, вебквестів, блогів, не лише забезпечує візуалізацію і доступність матеріалу, але й сприяє розвитку цифрової компетентності учнів, навичок комунікації та популяризації української культурної спадщини в сучасному медіапросторі.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у розробленні методичної системи організації учнівських етнолінгвістичних досліджень у закладах загальної середньої освіти; створенні інтегрованих навчальних проєктів із використанням цифрових технологій; укладанні тематичних програм-питальників для збору етнолінгвістичного матеріалу; дослідженні особливостей формування мовної картини світу сучасної молоді в умовах цифровізації суспільства; вивченні трансформації культурних концептів у сучасному медіадискурсі; а також у розробленні електронних платформ та цифрових архівів для збереження й популяризації мовно-культурної спадщини українського народу. Перспективним є також подальше вивчення можливостей дидактичного потенціалу інтеграції етнолінгвістики та історії, літератури, мистецтва в контексті компетентнісного навчання.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Holub, N., & Horoshkina, O. (2024). Kliuchovi aktsenty uroku ukrainiskoi movy v novii ukrainiskii shkoli [Key focus areas of ukrainian language lessons in the new ukrainian school]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian pedagogical journal*, (4), 144-151. DOI: 10.32405/2411-1317-2024-4-144-151 [in Ukrainian].

2. Hrytsenko, P.Yu., Rusnak, N.O., Rusnak, Yu.M., & Struk, I.M. (2022). *Etnolinhvistyka: ukrainska mova [Ethnolinguistics: The Ukrainian Language]: navch. posib.* Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 432 [in Ukrainian].
3. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard for Basic Secondary Education]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Konobrodska, V. (2003). *Kурсова i dyplomna robota z etnolinhvistyky [Course and Thesis Work in Ethnolinguistics: A Study Guide]: navch. posib.* Zhytomyr, 236 [in Ukrainian].
5. Markotenko, T.S., & Melnyk, L.V. (2023). Doslidnytska diialnist zdobuvachiv osvity na urokakh ukrainskoi movy [Research activities of students in ukrainian language classes]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, № 5 (359), 89-98. DOI:10.12958/2227-2844-2023-5(359) [in Ukrainian].
6. Novosyolova, V.I. (2021). Osoblyvosti formuvannia navchalno-doslidnytskykh umin uchniv na urokakh ukrainskoi movy v umovakh novoi ukrainskoi shkoly [Features of the Development of Students' Learning and Research Skills in Ukrainian Language Classes within the Framework of the New Ukrainian School]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, № 8 (346), 181-197. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-8(346)-1-181-197 [in Ukrainian].
7. Omelchuk, S. (2015). *Doslidnytskyi pidkhid do navchannia movy: lnhvodydaktychnyi slovnyk-dovidnyk [A Research-Based Approach to Language Teaching: A Linguistic-Pedagogical Dictionary and Reference Guide]: navch. posib.* Kyiv, 56 [in Ukrainian].
8. Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Issues]: pidruchnyk.* Poltava: Dovkillia-K, 712 [in Ukrainian].
9. Semenoh, O.M. (2014). *Etnolinhvistychna kultura vchytelia [The Ethnolinguistic Culture of the Teacher]: navch. posib.* Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 188 [in Ukrainian].
10. Khomenko, O.V. (2021). Doslidnytska diialnist na urokakh ukrainskoi movy ta literatury yak zasib formuvannia kliuchovykh kompetentsii uchniv [Activities in Ukrainian Language and Literature Classes as a Means of Developing Students' Key Competencies]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii "Pedagogika i psykholohiia" – Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*, № 1 (21), 96-101. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-11 [in Ukrainian].

Received: March 31, 2026

Accepted: April 22, 2026

Published: May 29, 2026

